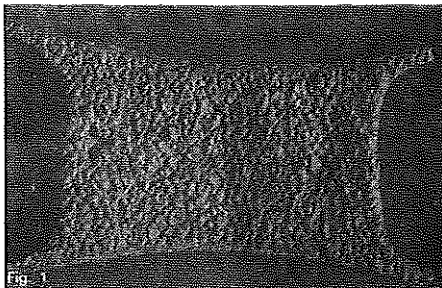

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΠΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΣΗΜΕΝΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Του Δρος Χρίστου Γ. Αριστείδου

Η πρώτη μορφή ανταλλαγής αγαθών μεταξύ των ανθρώπων ήταν η φυσική αλλαγή, δηλαδή η ανταλλαγή ενός αγαθού με ένα άλλο αγαθό. Όμως με την πάροδο του χρόνου και την ανάπτυξη των συναλλαγών, η φυσική ανταλλαγή παρουσίασε πολλές δυσκολίες και εγκαταλείφθηκε.

Επισημάνθηκε η ανάγκη χρησιμοποίησης κάποιου ενδιάμεσου αγαθού, που θα διεδραμάτιζε ρόλο μετρητή της αξίας. Με αυτό το αγαθό θα συγκρίνονταν όλα τα άλλα αγαθά και θ' ανταλλάσσονταν μεταξύ τους. Το ενδιάμεσο αυτό αγαθό ονομάστηκε χρήμα (από το ρήμα χρώμαι). Ως χρήματα χρησιμοποιήθηκαν διάφορα αγαθά της καθημερινής ζωής και τα ζώα. Από τον Όμηρο μαθαίνουμε πως η πρώτη μονάδα με την οποία μετρούσαν την αξία στην Ελλάδα ήταν το βόδι. Αναφέρεται για παράδειγμα πως τα χρυσά όπλα κάποιου πολεμιστή στον Τρωϊκό πόλεμο άξιζαν εκατό βόδια. Η παράδοση να θεωρείται το βόδι, ως μονάδα υπολογισμού της αξίας, άφησε τα ίχνη της και σε κατοπινά μέτρα βάρους της αξίας: Το 13ο αιώνα π.Χ. γίνονταν από την Κύπρο εξαγωγές χάλκινων πλακών τάλαντων (τάλαντο μονάδα θάρους και αξίας), τα οποία είχαν σχήμα δέρματος βοδιού, τεντωμένο για ξήρανση. Ένα τέτοιο τάλαντο βρίσκεται στο Κυπριακό μουσείο στη Λευκωσία.

Τάλαντο, π. 1200 π.Χ.

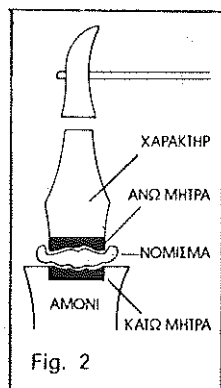
Στο Βρετανικό μουσείο εξάλλου βρίσκεται μια ορειχάλκινη βάση (1200-1100 π.Χ). Στη μια πλευρά της η βάση αυτή φέρει μια ανθρώπινη μορφή που μεταφέρει στους ώμους της ένα τάλαντο. Η απεικόνιση αυτή χρησιμοποιήθηκε στο νόμισμα των πέντε μιλς του 1955.

Ως χρήμα χρησιμοποιούνταν κατά καιρούς διάφορα αγαθά. Όλα αυτά είχαν τα ακόλουθα κοινά χαρακτηριστικά: χρησιμοποιούνταν σε ευρεία κλίμακα, είχαν σταθερές ιδιότητες και γίνονταν εύκολα αποδεκτά. Σε διάφορες εποχές και σε διάφορες κοινωνίες ως χρήμα χρησιμοποιήθηκαν διάφορα αγαθά, όπως το σιτάρι, τα δέρματα, τα πρόβατα, τα βόδια, οι δούλοι και διάφορα μέταλλα, και κυρίως ο χαλκός, το χρυσάφι και το ασήμι.

Τα πρώτα χρήματα είχαν τη μορφή δακτυλίων ή τεμαχίων χρυσαφίου, ασημιού ή χαλκού που χρησιμοποιούνταν όχι μόνο για τοπικές συναλλαγές, αλλά και για συναλλαγές ανάμεσα σε γειτονικές χώρες. Σύμφωνα με τις ενδείξεις των αρχαιολογικών ευρημάτων τα χρήματα αυτά χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά στην Κύπρο το 16ο αιώνα π.Χ.

Ιδιαίτερα σημαντική για την Κύπρο είναι η εποχή του Χαλκού. Κατά την περίοδο αυτή, όπως είναι γνωστό, η Κύπρος είχε πολλά μεταλλεία, μια ανθούσα οικονομία και ακμάζον εξαγωγικό εμπόριο με την Εγγύς Ανατολή και τον χώρο του Αιγαίου. Στο εμπόριο αυτό, που η επέκτασή του διευκολυνόταν με την ανάπτυξη λιμανιών και βιομηχανικών κέντρων, ως πρώτο χρήμα χρησιμοποιούνταν ο χαλκός και τα πολύτιμα μέταλλα. Κατά την ύστερη εποχή του χαλκού (1600-1050 π.Χ.) ως μονάδα μέτρησης της αξίας των αγαθών χρησιμοποιούνταν το τάλαντο. Ένα κυπριακό τάλαντο που διεδραμάτιζε ρόλο κοινού παρονομαστή στις συναλλαγές, είχε βάρος 39 περίπου κιλά.

Τα νομίσματα με τη μορφή που τα γνωρίζουμε σήμερα είναι εφεύρεση των Ιωνικών πόλεων της Μικράς Ασίας. Αυτά πρωτοχρησιμοποιήθηκαν στη Λυδία και την Ιωνία της Μικράς Ασίας τον 7ο π.Χ. αιώνα από κάποιο προκάτοχο του βασιλιά Κροίσου. Κατά τον Ξενοφάνη και τον Ηρόδοτο πρώτοι οι Λυδοί έκοψαν χρυσό και αργυρό νόμισμα. Η κοπή του νομίσματος υπήρξε το αποτέλεσμα μακράς εξέλιξης στη χρησιμοποίηση των μετάλλων ως μέσων συναλλαγής.

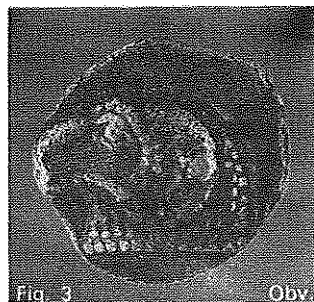
Διάγραμμα που δείχνει την Ελληνική μέθοδο νομισματοκοπής.

Στα Ομηρικά Έπη, τον μετρητή της αξίας αποτελεί ακόμη το βόδι ως μέσο όμως πληρωμής χρησιμοποιούνταν ήδη τα αντικείμενα από μέταλλο. Τέτοια χρήματα από μέταλλο σώζονται μέχρι σήμερα. Βρέθηκαν σε περιοχές στις οποίες ήκμασε ο Κρητομυκηναϊκός πολιτισμός, και είναι όγκοι χαλκού σε σχήμα διπλού πελέκεως καθώς και ράβδοι από σίδηρο (οβελοί). Με την πάροδο του χρόνου αποδείχθηκε πως τα μέταλλα αντικείμενα, που ήσαν ως νομίσματα, δεν ήταν πια κατάλληλα για χρήση, αλλά ήταν μέταλλο που διατηρούσε το σχήμα μόνο από συνήθεια. Τέλος, εισήχθη το απλό μέταλλο, όπου το ορισμένο σχήμα αντικαταστάθηκε από την ορισμένη ποσότητα που καθοριζόταν με ζύγισμα. Κάποτε το μέταλλο χυνόταν σε στερεομετρικά σχήματα, σε ράβδους διαφόρων σχημάτων, που μπορούσαν να κοπούν και σε μικρότερα σχήματα. Το νόμισμα είναι ο ώριμος καρπός της εξέλιξης του μετάλλου ως

χρήματος.

Κατά την διάρκεια της Γεωμετρικής, Αρχαϊκής και Κλασσικής περιόδου (1050-325π.Χ.), η Κύπρος ήταν χωρισμένη σε διάφορα ανεξάρτητα πόλεις-βασίλεια: Σαλαμίς, Αμαθούς, Κίτιον, Κούριον, Πάφος, Σόλοι, Ταμασός, Γόλγοι, Κερύνεια, Μάριο και Λάπηθος. Για μια μακρά περίοδο, τεσσάρων σχεδόν αιώνων, από το 700 ως το 350 π.Χ. η Κύπρος υπέστη διαδοχικές εισβολές από μέρους των Ασσυρίων, των Αιγυπτίων και των Περσών. Οι επιθέσεις αυτές κι' ιδιαίτερα εκείνες των Περσών των οποίων το κράτος, από τα μέσα του 6ου π.Χ. αιώνα, άρχισε ν' ακμάζει στη Μέση Ανατολή συνιστούσαν σοβαρό κίνδυνο για την Κύπρο. Για το λόγο αυτό κι' ιδιαίτερα μετά την υποταγή της Λυδίας, οι Κύπριοι βασιλείς φάνηκαν πολιτικοί. Επειδή έβλεπαν ότι η επίθεση των Περσών ήταν βέβαιη, προθυμοποιήθηκαν να τους βοηθήσουν στις εκστρατείες τους. Μετά την κατάληψη και της Αιγύπτου οι Κύπριοι βασιλείς υποχρεώθηκαν εκ των πραγμάτων ν' αναγνωρίσουν την Περσική κυριαρχία και να πληρώνουν φόρο υποτελείας.

Το 538 π.Χ. από το βασιλιά της Σαλαμίνας Ευέλθοντα κόπηκε και το πρώτο κυπριακό νόμισμα, που ήταν ασημένιο. Τα νομίσματα αυτά είναι και τα πρώτα γνωστά στην Κυπριακή ιστορία. Το πρώτο νομισματικό σύστημα που υιοθετήθηκε ήταν παρόμοιο με το Περσικό και έμεινε σε χρήση για περισσότερο από ένα αιώνα, ως τα χρόνια του βασιλιά Ευαγόρα του Α' της Σαλαμίνας, ο οποίος υιοθέτησε το Αττικό-Βοιωτικό σύστημα κι αργότερα το Ροδιακό.

Ασημένιο νόμισμα του Ευέλθοντα (μπροστινή όψη), π. 560-525 π.Χ. το πρώτο κυπριακό νόμισμα.